

De Italiaanse renaissance bleef niet beperkt tot Florence. Meerdere Italiaanse stadstaten maakten in de 15de en 16de eeuw een kunstzinnige omwenteling mee. In Siena was de renaissance erg gesofisticeerd, elegant, en veel spiritueler dan bij de noordelijke concurrent. Dat toont een bezienswaardige tentoonstelling in The National Gallery in Londen.

'Vergeet Montaperti niet', brullen de voetbalsupporters van Siena vandaag nog naar de tifosi van Fiorentina. Nog altijd speelt de middeleeuwse vijandschap. In 1260 verloren de Florentijnse strebers een onmogelijk te verliezen veldslag tegen onderduimpje Siena. Siena had tijdens de veldslag van Montaperti zijn lot in handen gelegd van de Maagd Maria en sindsdien waakt de Madonna over het Toscaanse stadje.

In alle laatmiddeleeuwse schilderijen duikt de beschuttende Madonna op. Altijd met weelderig blond haar, want Siena 'verkiest blondines'. Geen enkele geschilderde vrouw op deze tentoonstelling is van het mediterrane type, zelfs Cleopatra niet. Boerendernes of edelvrouwen hebben blozende appelwangen en golvende gouden lokken. Zelfs de heilige Catharina van Siena heeft ondanks haar stigmata nog een poppengezichtje. In feite was deze Dominicaner non een gewiekste diplomate die internationale vrede probeerde te bewerkstelligen en ertoe bijdroeg dat de pausen Avignon links lieten liggen en terugkeerden naar Rome.

TRADITIE

Siena heeft duidelijk een eigen esthetiek die minder fors en rationeel en meer geestelijk is dan die van Florence. Weergaloos combineert Siena oude gotische tradities met uitheemse vernieuwingen. Soms roepen schilderijen reminiscenties op aan de Vlaamse Primitieven: het subtiele gebruik van lichtinval (ook op draperingen van mantels), het perspectief en reliëf dat veeleer intuïtief of via architectuurelementen wordt opgebouwd, het beheerste kleurgebruik en de middeleeuwse geplogenheid om hiërarchisch hogere figuren groter uit te beelden.

Vanaf de 12de eeuw was Siena een autonome republiek met een bloeiende commercie. Gelegen op bedevaartsroutes naar Rome ontwikkelde de ommuurde stad een welvarende luxehandel. De 'Biccherna', de financiële dienst van de overheid, hield een nauwgezette boekhouding bij van inkomsten en uitgaven en die rekensommen werden gebundeld tussen houten planken. Bekende kunstenaars werden door de overheid gevraagd die planken - ongeveer een A3 groot - te versieren. Op de tentoonstelling hangen een paar verhalende paneeltjes. De achtergrond is verguld zoals wel meer konterfeitsels uit die laatmiddeleeuwse periode. Aan het vakmanschap van vergulders bleef Siena nog lang gehecht, maar dat betekende niet dat er niet naar vernieuwing werd gekeken.

SIERLIJK

Het grote houten altaarstuk 'De Verrijzenis van Maria', traditioneel in tempera geschilderd door Matteo di Giovanni, is nu opnieuw met de zijluiken verenigd en daarop staat de aartsengel Michael in een frivole, uitdagende mannequinhouding. Ook het bronzen beeld dat Francesco di Giorgio Martini naar een antiek beeld van Aesculapius, de god van de geneeskunde, boetseerde, heeft een sierlijke, bijna dansende houding. Di Giorgio publiceerde lang voor da Vinci al een boek met machines allerhande.

De muurpanelen van het onbekende 'Meester van het verhaal van Griselda' tonen dezelfde lichtvoetige, zwierige personages. Over die kunstenaar is niets gekend. Wel is geweten dat het lange drieledige paneel besteld werd voor de dubbele bruiloft van de kinderen Spannocchi. Die Sienese familie leverde de bankiers van de paus, die in hun thuishaven een imposant stadspaleis lieten optrekken. Het huwelijksfeest zou viermaal zo veel als het paleis hebben gekost.

Ook stadsmagistraat Pandolfo Petrucci liet een stadspaleis bouwen. Zoals Lorenzo di Medici werd hij 'Il Magnifico' genoemd: ook hij was een kunstliefhebber die bij de vleet opdrachten aan kunstenaars uitdeelde. Daarbij wilde hij dat verwezen werd naar de klassieke oudheid om te bewijzen dat zijn voorouders toen al belangrijke figuren waren. Dat terugkoppelen naar het verleden als argumentatie deden wel meer adellijke families in Siena. De adel was in de middeleeuwen vaak verbannen omdat een tiran gevreesd werd.

PALIO

Siena was een krabbennest waar de clans en de 17 districten vendetta's uitvochten. Om die conflicten te kanaliseren werd vanaf de 13de eeuw de palio georganiseerd. Die beroemde paardenkoers op de centrale Piazza del Campo vindt nog altijd plaats en het winnende wimpel wordt nog altijd met groot feestgedruis in de wijk onthaald.

Die politieke en sociale spanningen sluimerden heel de 14de, 15de en 16de eeuw in Siena en vinden zelfs hun weerslag in de kunst. De burgerij vond zich terug in de gotische, bijna Byzantijnse stijl. De adel herontdekte de eigen 'antiquiteit' in de renaissance. Nog in de 16de eeuw vroeg het stadsbestuur de grote vergaderzaal te decoreren met allegorieën van goed en slecht bestuur. Domenico Beccafumi mocht die Sala del Concistoro opkuisen. Beccafumi was een plaatselijke schilder die erg goed gekeken had naar Michelangelo, maar toch zijn heel eigengereide, maniëristische stijl ontwikkelde. Hij schilderde ook het schilderij van de Lupericalia, een feest dat verwees naar de antieke oudheid. Mannen slachtten honden en geiten en offerden ze aan de godin van de vruchtbaarheid. Met de geitenvellen ranselden ze de (handen van de) vrouwen. Op hoop van zegen.

Het was de laatste kunstpromotie van de onafhankelijke republiek Siena. Tussen 1550 en 1555 werd de stad belegerd en veroverd door de Florentijnse en Spaanse troepen en was het gedaan met de vrijheid. Siena werd een provincienest, maar het werd wel gespaard van verwoestingen. Vandaar dat deze schitterende stad nu tot het werelderfgoed van de Unesco behoort.

Eliane VAN DEN ENDEN

--iDe tentoonstelling 'Renaissance Siena - Art for a City' is tot 13 januari te bewonderen in The National Gallery, Sainsbury Wing, Trafalgar Square in Londen,

tel.: 00.44.20.77.47.2885, www.nationalgallery.org.uk

Nog meer Italiaanse kunst, renaissance- en barokkunst in het bezit van de koninklijke familie is tot 20 januari te zien in The Queens Gallery, Buckingham Palace.

tel.: 00.44.20.77.66.7301, www.royalcollection.org.uk

QQ

Copyright © 2007 Mediafin. Alle rechten voorbehouden